

ΠΑΝΤΕΙΟ ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΚΟΙΝΩΝΙΚΩΝ ΚΑΙ ΠΟΛΙΤΙΚΩΝ ΕΠΙΣΤΗΜΩΝ
ΤΜΗΜΑ ΠΟΛΙΤΙΚΗΣ ΕΠΙΣΤΗΜΗΣ ΚΑΙ ΙΣΤΟΡΙΑΣ
ΚΕΝΤΡΟ ΕΡΕΥΝΑΣ ΝΕΟΤΕΡΗΣ ΙΣΤΟΡΙΑΣ
Ερευνητική Μονάδα για την Ιστορία
των Μεταναστευτικών και Προσφυγικών Μετακινήσεων

Πρόσκληση εκδήλωσης ενδιαφέροντος συμμετοχής
σε συνέδριο/συλλογικό τόμο

Ελλάδα: τόπος υποδοχής πληθυσμών (1830-1989)

Αθήνα, 2-3 Νοεμβρίου 2018

Με τη λήξη του Ψυχρού Πολέμου η Ελλάδα βρέθηκε στο επίκεντρο σημαντικών μεταναστευτικών και προσφυγικών μετακινήσεων. Το ελληνικό κράτος και η κοινωνία κλήθηκαν να υποδεχθούν προσωρινά ή μόνιμα και να εντάξουν ομάδες ανθρώπων με ποικίλες εθνικές, εθνοτικές και κοινωνικές προελεύσεις και ετερόκλητα σχέδια ζωής. Όλο αυτό το διάστημα και μέχρι σήμερα, στον δημόσιο λόγο αλλά και στις μελέτες της επιστημονικής κοινότητας, όλοι σχεδόν ομολογούν ότι η Ελλάδα μετατράπηκε από κράτος αποστολής μεταναστών σε χώρα υποδοχής μετά το 1989. Αυτή η διαδεδομένη παραδοχή, που επαναλαμβάνεται αδιάλειπτα από το 1989, όταν άρχισαν να μαζικοποιούνται και να διαφοροποιούνται οι εισροές μεταναστών και προσφύγων στη χώρα μέχρι και σήμερα, θα τεθεί υπό αμφισβήτηση στο συνέδριο *Η Ελλάδα ως τόπος υποδοχής πριν το 1989*. Η αναγνώριση του ιστορικού βάθους της εισροής και εγκατάστασης πληθυσμών στην Ελλάδα και η διερεύνηση στη μακρά διάρκεια των σχέσεων νεοεισερχόμενων και ήδη εγκατεστημένων πιστεύουμε ότι μπορεί να συμβάλει στην πληρέστερη κατανόηση των πολιτικά και κοινωνικά απολύτως επίκαιρων και καιρίων ζητημάτων που συνδέονται με τις σημερινές μετακινήσεις.

Αν και πολλές και διαφορετικές πληθυσμιακές ομάδες εισήλθαν και εγκαταστάθηκαν μόνιμα ή προσωρινά στη χώρα από την ίδρυση του κράτους το 1830 μέχρι

το 1989 παίζοντας σημαντικό ρόλο στην πολιτική και κοινωνική της οργάνωση, την οικονομία, τον πολιτισμό και την καθημερινή ζωή, οι περισσότερες είτε δεν έχουν μελετηθεί είτε δεν έχουν προσεγγιστεί υπό το πρίσμα της μεταναστευτικής ή/και προσφυγικής ιστορίας τους. Το γεγονός αυτό δεν αποτελεί ελληνική ιδιοτυπία. Αντιθέτως, πολλές ευρωπαϊκές χώρες αρνούνται έως πρόσφατα να αναγνωρίσουν το μακρύ παρελθόν των μεταναστευτικών και προσφυγικών εισροών στην επικράτειά τους. Επιπλέον, στην Ελλάδα, όπως και σε άλλες χώρες, επειδή η κυρίαρχη χρήση του όρου «μετανάστης» απέκλειε, και εν μέρει εξακολουθεί να αποκλείει, από τον νοητικό ορίζοντα αφενός αυτόν που θεωρείται εθνικά ή εθνοτικά όμοιος και αφετέρου τον ευκατάστατο ή/και μορφωμένο αλλοδαπό, δεν έχουν διερευνηθεί επαρκώς οι αργές διαδικασίες ένταξης των «ομογενών» που εισήλθαν στην επικράτεια για να βελτιώσουν τη ζωή τους, ούτε η πορεία αλλοδαπών των ανώτερων κοινωνικών στρωμάτων που εργάστηκαν σε αυτήν. Έτσι, ενώ υπάρχουν μελέτες για τον ευεργετισμό και το συνολικότερο ρόλο των ευκατάστατων νεοαφιχθέντων «ομογενών» στην ελληνική οικονομία καθώς και για τη σύγκρουση στην Εθνοσυνέλευση του 1843-44 γύρω από τους «ετερόχθονες» και το ζήτημα της ανάληψης δημόσιων αξιωμάτων από τους μορφωμένους εξ αυτών, δεν έχουμε επαρκή στοιχεία για την κοινωνική σύνθεση και την ένταξη στις οικονομικές δομές του «ομογενούς» πληθυσμού που εισήλθε στη χώρα από την ίδρυση του κράτους και καθ' όλη τη διάρκεια του 19^{ου} αιώνα, ούτε για τον ρόλο του στην αστικοποίησή της. Ακόμα λιγότερα γνωρίζουμε για τις σχέσεις με τους ήδη εγκατεστημένους πληθυσμούς των κατά κύριο λόγο ελληνόφωνων ορθόδοξων μεταναστών από την Οθωμανική και τη Ρωσική Αυτοκρατορία ή από τα νεοπαγή εθνικά κράτη των Βαλκανίων, οι οποίοι εγκαταστάθηκαν στην ελληνική επικράτεια από την ίδρυση του κράτους μέχρι τους Βαλκανικούς Πολέμους, για τις κοινωνικές συγκρούσεις μεταξύ τους αλλά και για τη σταδιακή διαδικασία λήθης που οδήγησε αυτούς που αρχικά θεωρούνταν «δικοί μας» αλλά ταυτόχρονα και «ξένοι» να ενταχθούν στην ομάδα των «γηγενών».

Από την άλλη, δεν έχουν αποτελέσει αντικείμενο συστηματικής έρευνας ούτε η στελέχωση της δημόσιας διοίκησης, του στρατού, επιχειρήσεων, επιστημονικών και καλλιτεχνικών φορέων χάρη σε μετακινήσεις ατόμων από τη Βαυαρία στην αρχή της οθωμανικής περιόδου και από άλλες ευρωπαϊκές χώρες μεταγενέστερα, ούτε και η εισροή ειδικευμένων και ανειδίκευτων εργατών που εργάστηκαν στα δημόσια έργα, στα ορυχεία, στον πρωτογενή τομέα και αλλού κατά τον 19^ο αιώνα. Ποιος είναι ο ρόλος των αλλοδαπών στη διοίκηση, στον στρατό και στην οικονομία της Ελλάδας του μεσοπολέμου; Δεν έχει προσεγγιστεί υπό το πρίσμα της εισροής εξειδικευμένου ανθρώπινου δυναμικού στη χώρα

η εργασία αμερικανών ή δυτικοευρωπαϊών συμβούλων και στρατιωτικών, στελεχών επιχειρήσεων ή του προσωπικού ευρωπαϊκών και διεθνών οργανισμών κατά τη μεταπολεμική εποχή.

Ταυτόχρονα, στην Ελλάδα, όπως και αλλού, οι περισσότερες ομάδες «ομογενών» προσφύγων εξετάστηκαν κυρίως ως θύματα διωγμών των αντιπάλων εθνικισμών, ενώ αγνοήθηκαν εν πολλοίς οι συγκρούσεις που προκάλεσε η άφιξή τους και οι μακροχρόνιες διαδικασίες ένταξής τους. Ελάχιστα γνωρίζουμε, για παράδειγμα, για την τύχη των προσφύγων που κατέφυγαν κατά τη διάρκεια της Επανάστασης του 1821 στις επαρχίες στις οποίες είχαν επικρατήσει οι εξεγερμένοι, για τις σχέσεις τους με τους ντόπιους μετά την ίδρυση του κράτους, για τις πολιτικές που ανέπτυξε το νεοσύστατο κράτος για την ένταξή τους με την ίδρυση οικισμών, την διανομή γης κ.λπ. Μόνο για τους πρόσφυγες της Μικρασιατικής Καταστροφής, της πιο μαζικής και της πιο μελετημένης εισροής, υπάρχουν τεκμηριωμένες και διεπιστημονικές αναλύσεις των συγκρούσεων με τους ντόπιους και των πολιτικών που υιοθέτησε το ελληνικό κράτος και η Κοινωνία των Εθνών για την ενσωμάτωσή τους. Ωστόσο, η εκτεταμένη βιβλιογραφία για τους πρόσφυγες της μεσοπολεμικής περιόδου δεν έχει συμπεριλάβει ακόμα την ιστορία της εγκατάστασης ορισμένων ομάδων, όπως είναι οι Αρμένιοι, οι Ρομά κ.ά., εξαιτίας της κυρίαρχης μέχρι πρότινος εθνοκεντρικής οπτικής. Λιγοστές και αποσπασματικές είναι οι μελέτες και για τους αλλοεθνείς πρόσφυγες που εγκαταστάθηκαν στην χώρα σε προγενέστερες ή μεταγενέστερες του 1922 εποχές, όπως είναι, για παράδειγμα, όσοι διέφευγαν από άλλες ευρωπαϊκές χώρες μετά την κατάπνιξη των επαναστατικών κινημάτων του 19^{ου} αιώνα, οι λευκοί Ρώσοι ή εκείνοι που έφτασαν μεταπολεμικά από κράτη στα οποία επικρατούσαν κομμουνιστικά καθεστώτα και, αργότερα, από το Ανατολικό μπλοκ. Αλλά άγνωστη εν πολλοίς παραμένει ακόμα και η πορεία ένταξης τόσο των προσφύγων από την Κωνσταντινούπολη στην Ελλάδα μετά τις μεταπολεμικές κρίσεις στις ελληνοτουρκικές σχέσεις όσο και των Κυπρίων μετά την τουρκική εισβολή του 1974.

Τέλος, σημαντικότερα κενά υπάρχουν στις γνώσεις μας για άλλες μορφές κινητικότητας ή άλλες ομάδες μεταναστευτικών ή προσφυγικών πληθυσμών, όπως είναι οι ελληνόφωνοι ορθόδοξοι από την ΕΣΣΔ που εγκαταστάθηκαν στη χώρα από τη μεσοπολεμική περίοδο μέχρι το 1991, οι Έλληνες που αναγκάστηκαν ή επέλεξαν να μετεγκατασταθούν στη μεταπολεμική Ελλάδα λόγω της αποαποικιοποίησης των κρατών στα οποία ζούσαν προηγουμένως, οι σπουδαστές από τις αναπτυσσόμενες χώρες που διέμειναν στα μεγάλα αστικά κέντρα για μικρότερα ή μεγαλύτερα διαστήματα, οι Φιλιππινέζες, οι Πακιστανοί, οι Αιγύπτιοι, κ.ά. που εργάστηκαν στην Ελλάδα από τη

Μεταπολίτευση έως το τέλος του Ψυχρού Πολέμου καθώς και οι Παλαιστίνιοι, Κούρδοι, Τούρκοι κ.ά. πρόσφυγες της ίδιας περιόδου.

Στο συνέδριο θα εξεταστεί η υποδοχή και η ένταξη ή η περιθωριοποίηση και ο αποκλεισμός μετακινούμενων προς την ελληνική επικράτεια πληθυσμών από την ίδρυση του κράτους το 1830 έως το τέλος του Ψυχρού Πολέμου το 1989. Ζητούμενο αποτελεί η πληρέστερη γνώση για τις ποικίλες πληθυσμιακές μετακινήσεις και για τις δημογραφικές, οικονομικές, κοινωνικές, πολιτικές και πολιτισμικές μεταβολές που επέφεραν, ανάλογα με τον χρόνο άφιξης των νεοεισερχόμενων ομάδων, τον τόπο εγκατάστασης, το μέγεθος και τα χαρακτηριστικά τους, τη διάρθρωση των τοπικών κοινωνιών στις οποίες διέμειναν, τις αιτίες της μετακίνησής τους. Θα εξεταστούν οι κρατικές και τοπικές πολιτικές, πώς κατηγοριοποιούνταν οι νεοεισερχόμενοι και πώς άλλαζαν οι κατηγορίες στις οποίες ταξινομούσαν, ποιες ομάδες θεωρούνταν επιθυμητές ή ανεπιθύμητες από το κράτος και τις τοπικές αρχές και ποιες απολάμβαναν ή αποκλείονταν από παροχές και δικαιώματα σε κάθε χρονική περίοδο; Ποιο ήταν το νομικό καθεστώς διαμονής των ποικίλων επήλυδων, ποιες ομάδες αποκτούσαν ιθαγένεια, μετά από πόσο χρόνο διαμονής στη χώρα και κάτω από ποιες προϋποθέσεις; Η συζήτηση θα συμπεριλάβει τις σχέσεις που αναπτύχθηκαν μεταξύ των «ντόπιων» και των «ξένων», την ιεράρχηση των νεοεισερχόμενων και των ήδη εγκατεστημένων βάσει της κοινωνικής, εθνοτικής ή θρησκευτικής τους ένταξης και τον τρόπο που αντιλαμβάνονταν οι μεν τους δε, τις αντιδράσεις των τοπικών κοινωνιών αλλά και τις στρατηγικές που ανέπτυξαν οι επήλυδες. Έμφαση θα δοθεί στη συμβίωση «παλαιών» και «νέων» κατοίκων, είτε οι νεοεισερχόμενοι ήταν ελληνόφωνοι ορθόδοξοι από περιοχές πέραν της ελληνικής επικράτειας, είτε μέλη άλλων εθνικών / εθνοπολιτισμικών ομάδων, στον αυτοπροσδιορισμό και τον ετεροπροσδιορισμό και στους τρόπους που αποτυπώνονταν και εργαλειοποιούνταν οι διαφορές μεταξύ τους. Θα διερευνηθούν οι μηχανισμοί και οι διαδικασίες συγκρότησης του διπόλου «γηγενείς» / «ξένοι», αλλά και οι διαχωρισμοί και οι αντιπαραθέσεις εντός των πληθυσμιακών συνόλων που προσδιορίζονταν με αυτόν τον τρόπο. Ποιες πολιτικές, στρατηγικές και πρακτικές ευνόησαν την αποδοχή και ένταξη ορισμένων ομάδων επεισακτων; Υπό ποιες προϋποθέσεις λησμονήθηκε η καταγωγή τους από άλλα μέρη ή, με άλλα λόγια, πώς έγιναν «γηγενείς» οι «ξένοι»; Σε ποιες περιπτώσεις η διαφοροποίηση και ο αποκλεισμός διατηρήθηκαν μακροπρόθεσμα και για ποιους λόγους; Ζητούμενο αποτελεί όλα αυτά τα ερωτήματα να συσχετισθούν αφενός με τη συγκρότηση του κράτους, το μετασχηματισμό των συνόρων, των θεσμών και των πολιτικών του, και αφετέρου με τις συνολικότερες

μετακινήσεις στην Ανατολική Μεσόγειο, στην Ευρώπη και τον κόσμο καθώς και με το εκάστοτε διεθνές περιβάλλον και την πολιτική άλλων κρατών ή διεθνών φορέων.

Με την παρούσα πρόσκληση απευθυνόμαστε σε όσες/όσους επιθυμούν να συμμετάσχουν στο συνέδριο με ανακοίνωση διάρκειας είκοσι λεπτών. Σας καλούμε να υποβάλετε σύντομο βιογραφικό σημείωμα (μέχρι 100 λέξεις) καθώς και περίληψη της προτεινόμενης ανακοίνωσης (μέχρι 300 λέξεις). Μπορείτε να στέλνετε τις προτάσεις σας ηλεκτρονικά στη διεύθυνση venturas@otenet.gr το αργότερο έως τις **15 Μαρτίου 2018**. Η συμμετοχή στο συνέδριο θα κριθεί από ειδική Επιστημονική Επιτροπή. Ειδοποιήσεις για την αποδοχή ή μη των προτάσεων θα λάβετε έως τις **30 Απριλίου 2018**. Προγραμματίζεται η έκδοση συλλογικού τόμου με τις ανακοινώσεις που θα έχουν επιλεγεί.

Γραμματεία: Νίκος Κουραχάνης (Πάντειο Πανεπιστήμιο) n.kourachanis@gmail.com

Επιστημονική Επιτροπή: Λίνα Βεντούρα (Πάντειο Πανεπιστήμιο), Δημήτρης Δημητρόπουλος (ΙΙΕ/ΕΙΕ), Βύρων Κοτζαμάνης (Πανεπιστήμιο Θεσσαλίας), Θωμάς Μαλούτας (Χαροκόπειο Πανεπιστήμιο), Λάμπρος Μπαλτσιώτης (Πάντειο Πανεπιστήμιο), Άγγελος Νταλαχάνης (Γαλλική Σχολή Αθηνών)